

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

УДК 141.319.8.: [51:1]

А. М. МАЛІВСЬКИЙ¹

¹Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені акад. В. Лазаряна (м. Дніпропетровськ), ел. пошта telepat-57@mail.ru, ORCID: 0000-0002-6923-5145

АНТРОПОЛОГІЧНА ІНТЕНЦІЯ ФІЛОСОФУВАННЯ РЕНЕ ДЕКАРТА ТА ЇЇ ПРОЯВ У ТЕКСТІ «ПРАВИЛ»

Мета: виходячи з бачення філософії Нового часу як відповіді на виклики епохи щодо побудови об'єктивної картини світу та саморозбудови людини, проаналізувати основні варіанти оцінки амбівалентності базової інтенції філософування Декарта в дослідницькій літературі та уточнити характер її двозначності. Обґрунтувати домінуючий характер антропологічної інтенції в тексті «Правил для керування розумом». **Новизна.** Уточнено характер амбівалентності базової інтенції тексту «Правил» як форми прояви двох основних, протилежно спрямованих запитів Нового часу, а саме - запиту на об'єктивність наукових знань та запиту на антропологію як наріжний камінь філософії. Автором статті обґрунтовано домінування антропологічної складової тексту «Правил» над науковими знаннями. **Висновки.** Окреслені основні прояви амбівалентності базової настанови філософування Декарта як побудови об'єктивної картини світу та саморозбудови людини. Акцентовано детермінуючий вплив на процес становлення базової інтенції, по-перше, специфіки досвіду математичного знання та платонівсько-аристотелівська традиція філософування, по-друге - персоналі стичної традиції християнства. В ході звертання до тексту «Правил» Декарта аргументується двозначність його базової настанови, уточнено її характер та обґрунтовується домінування антропологічної інтенції.

Ключові слова: антропологія, редукціонізм, амбівалентність, об'єктивність, саморозбудова людини.

Актуальність теми дослідження

В дослідницькій літературі останнього часу спостерігається тенденція відмови від редукціоністського тлумачення філософування Декарта та посилення уваги до антропологічної інтенції його спадщини. Означені зрушення актуалізують задачу осмислення двозначності базової інтенції в творчій спадщині Декарта.

Кожна епоха історії філософії має свій образ та уявлення про спрямованість вчення Рене Декарта. Донедавна мало місце домінування редукціоністського тлумачення філософування Декарта та відсутності належної уваги до антропологічної інтенції, в контексті якого суб'єктивність людини постає як знеособлений внутрішній світ. Ганна Арендт, наприклад, односторонньо пов'язує своєрідність новочасової філософії з деперсоналізованим сумнівом Декарта, котрий «займає центральну позицію» [11, с.274]. Для Поля Рікера також аксіоматичною є теза щодо своєрідності суб'єкта сумніву у Декарта як його знеособленості [7, с.12]. Відсутність належної уваги до наявності та своєрідності антропологічної інтенції філософування Декарта сприяє формуванню позірної видимості аксіоматичного характеру дегуманізованості та деперсоналізованості образу людини в текстах Декарта, на чому наполягає

Жак Марітен, котрий, аналізуючи чинники становлення сучасної цивілізації, наголошує: «Декарт і вся раціоналістическая философия... здесь... кроется глубинный источник крайней бесчеловечности, базирующейся на рационализме цивилизации» [6, с.256].

Істотно, що відтворення подібних поверхових тлумачень спадщини Декарта має місце і в ході дослідження етичних концепцій Нового часу. В статті Джіла Крайє «Концепція моральної філософії» акцентується прагнення мислителів Нового часу наслідувати метод Евкліда та поширити межі його конструктивного застосування поза межі математики. Репрезентативною є назва параграфу, в якому окреслюються відповідно основні моменти позиції Декарта - «Від традиційної до геометричної концепції моральної філософії» [18, р.1300-1308].

Свідчення поширеності та живучості означених редукціоністських стереотипів легко і досі знайти в українській та російській історії філософії. Російський дослідник спадщини Декарта Дмитрієв Т. проголошує детермінуючий вплив математики (як взірця достовірного пізнання) та сумніву (як ключового моменту її методології пізнання) на спосіб філософування Декарта. «Если обратиться к «Правилам для руководства ума», - пише дослідник, - то не-

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

трудно будет заметить, что в этом произведении суждения математики считаются образцами достоверного знания» [2, с.192]. Означені приклади редукованого тлумачення його вчення Декарта втрачають свою переконливість та проблематизуються за умови уваги до факту амбівалентності позиції філософа та істотності антропологічної інтенції.

А тому автор статті вбачає свою задачу в окресленні більш автентичного образу філософування Декарта, що передбачає увагу до дослідницької літератури, реконструкції контексту творчості Декарта, увагу до амбівалентності його позиції та окреслення ролі антропологічної інтенції як домінанти.

Мета дослідження

Мета: виходячи з бачення філософії Нового часу як відповіді на виклики епохи щодо побудови об'єктивної картини світу та саморозбудови людини, проаналізувати основні варіанти оцінки амбівалентності базової інтенції філософування Декарта в дослідницькій літературі та уточнити характер її двозначності. Обґрунтувати домінуючий характер антропологічної інтенції в тексті «Правил для керування розумом».

Методологічним підґрунтям аналізу виступають дослідження зарубіжних декартознавців на протязі останніх п'ятдесяти років.

Виклад основного матеріалу

Один з перших варіантів акцентування амбівалентності позиції Декарта та конкретизації специфіки її основних компонентів пропонує відомий історик філософії та перекладач текстів Декарта на англійську мову Джон Коттингем. На його думку, означена двозначність детермінована, по-перше, фактом змістовної спадкоємності позиції Декарта зі своїми попередниками (і перш за все з Платоном), орієнтованими на споглядання світу та благоговіння перед ним, по-друге, прагненням філософа радикально переосмислити попередню традицію відповідно з настановою на щільніше перетворення світу. Осмислюючи характер співвідношення двох проявів базової інтенції філософування Декарта, автор зазначає їх наскрізний характер, котрий як прірва між споглядальною та контролюючою настановою, пронизує всі частини картезіанської філософії і проявляється в несумісності метафізичного (як

споглядального) та наукового (як діяльнісного) способів [13, р.305, 309].

Проявою більш автентичного тлумачення позиції Декарта в текстах дослідника варто вважати його думки стосовно доцільності культивування моральної чистоти як чинника добродесного життя [13, р.316].

Проте в цілому оригінальна концепція Коттингема стосовно амбівалентності філософської позиції Декарта та природи її основних компонентів недостатньо артикулює власне антропологічний характер його філософування.

Факт існування амбівалентності філософських шукань Декарта не залишився поза увагою авторитетного дослідника його творчої спадщини Ж.-Л. Марйона, чия позиція виглядає найбільш автентичною та переконливою, оскільки він недвозначно акцентує антропологічний характер базової інтенції. Зокрема Марйон справедливо відзначає глибоку відмінність між тим мисленнєвим простором, «в якому панує *Mathesis universalis*, та «другим началом картезіанської думки» [10, с.342], яке ніколи не відступало на задній план. Він переконаний, що означена амбівалентність виходить за межі окремого твору Декарта та стосується його спадщини в цілому. В ході звертання до тексту «Дискурсії про метод» вчений зазначає: «Так інтерпретоване благородство (*generosité*) вперше створює можливість подолати відокремлення, так часто згадуване, між теоретичною роботою та *morale par provision*, котре в 1637 році розбалансувало Картезіанську справу» [21, р.117].

А оскільки наведені констатації не знайшли свого змістовного розкриття в текстах декартознавця, то ми стоїмо перед задачею переходу до більш глибокого запиту епохи Нового часу на саморозбудову людини.

Одним з перших, хто на початку ХХ ст. зафіксував істотність для цієї епохи антропології, був Ернст Касіер. До числа сутнісних рис останньої належить вимога відповідності науковому духу, а тому в якості єдино надійної наукової основи нової антропології постає нова космологія, тобто геліоцентрична система Коперника [3, с.16]. Споріднений підхід відтворюється в тексті сучасного дослідника біографії Декарта Девідом Кларком, котрий також акцентував існування фундаментального виклику традиційній картині всесвіту в вигляді радикального зміщення людини з центру творіння

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

за межі системи, пов'язане з працею М. Коперника [12, р.69].

Але для нас найбільший інтерес має форма відображення означених зрушень в сфері філософії. Глибоке прозріння щодо правомірності тлумачення картезіанського вчення як форми відповіді на запит щодо розбудови антропології містять тексти засновника екзистенціалізму Мартіна Гайдеггера. Вчення Декарта про людину як наріжний камінь нового світогляду кваліфікується ним як витoki сучасної філософської антропології: «Истолковывая человека как *subjectum*, Декарт создает метафизическую предпосылку для будущей антропологии всех видов и направлений. С восхождением антропологий Декарт празднует свой высший триумф» [8: с.54]. Але означене прозріння ще й досі залишається поза увагою дослідників як власне філософської антропології, та і дослідників Картезія.

Антропологічне спрямування філософії Нового часу останнім часом привертає все більше уваги. Репрезентативною в означеному ключі є монографія Бруно Латура під красномовною назвою «Запит стосовно способів існування: Антропологія Модерну», недавно перекладену на англійську мову [19].

Важливість поняття людини («Human being») як істотного компонента спадщини Декарта не залишилася поза увагою цитованого вище Котингема. Оцінюючи загальний статус проблеми природи людини в текстах французького мислителя як «дуже проблематичний», він виокремлює два ряди чинників, котрі істотно ускладнюють однозначну експлікацію позиції Декарта. Мова йде про небажання мислителя окреслити та викласти власну точку зору про існування істотної перешкоди на шляху окреслення ним власної антропології в вигляді офіційної дуалістичної онтології, котра значно ускладнює розв'язання поставленої задачі [14]. Та як уточнює Д. Кларк, «остаточний дуалізм в незавершеній теорії людини» [12, р.210] є істотною перешкодою на шляху тлумачення проблеми природи людини в незавершеній спадщині Картезія.

Неможливо погодитися з думкою Котингема стосовно епізодичного та фрагментарного характеру інтересу до природи людини в спадщині Декарта. Дослідник не визнає наскрізний характер антропологічних шукань мислителя, вважаючи, що людина стає об'єктом окремої

уваги лише в останній період творчості в ході роботи над текстом «Пасії душі» як завершальної праці та лише про інтерес в контексті розробки етичної теорії [13, р.238-239].

Зовні споріднену позицію стосовно прояви антропологічного інтересу Картезія лише в тексті «Пасії душі» займає, здавалось би, і Абель Б. Франко, хоча він принципово інакше тлумачить місце антропології в ієрархії філософських проблем великого француза. Дослідник справедливо проголошує та переконливо обґрунтовує тезу про «Пасії душі» як «головну працю» Декарта, оригінальність змісту та новизна якої недооцінюється [16, р.1].

На думку автора статті, антропологічне вчення посідає ключову роль в задуманій Декартом філософській системі. Роздуми про людину та її природу так чи інакше присутні у всіх філософських текстах Декарта. Однак, якби йому вдалося прожити ще деякий час та створити свою «Етику» (в оригіналі *la Morale*), то досить ймовірно, що Декартова антропологія постала б явною складовою, більше того - вершиною всього вчення та її не доводилося б реконструювати, доводячи саме її право на існування [4].

Як же оцінюється базова інтенція тексту «Правил» в дослідницькій літературі?

Прикладом репрезентативного підходу в історико-філософській літературі є концепція австралійського вченого Стефана Гаукрогера, котрий вказує на детермінуючу роль математики та домінування редукціоністської настанови. Окреслюючи витoki базового проекту «Правил», автор зауважує відсутність у сучасних декартознавців достовірної відповіді щодо смислу «чудесного відкриття» 1619 року, акцентуючи увагу на необхідності задовольнятися гіпотезами, де до числа основних версій відноситься математика [17, р.127]. Реалізацію власного задуму «Правил» Декарт, на думку дослідника, пов'язував з універсалізацією методології математики, тобто з поширенням її на всі сфери культури. А оскільки означена спроба закінчилася невдачею, то наслідком стало розчарування, ослаблення ентузіазму та згасання інтересу до математики [17, р.180-181].

Однак слушно зауважити, що факт амбівалентності базової інтенції вчення Декарта та істотність антропологічної інтенції не залишається поза увагою Гаукрогера. Визнаючи, що для нас і сьогодні 20-ті роки мислителя - період

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

роботи над текстом «Правил» - загадковий та недостатньо прояснений етап творчості [17, р.126], Гаукрогер наголошує на посиленому інтересі до проблеми самоосвіти, підкреслюючи - базова інтенція в ході роботи над текстом полягає в прагненні Декарта переконати самого себе [17, р.122-123]. Вагомим аргументом на користь тези щодо домінування у раннього філософа антропологічного інтересу є той факт, що в ході осмислення тексту «Дискурсії» автор інтелектуальної біографії кваліфікує особливості базового проекту як «істотно персоналістичного» [17, р.306]. До числа непрояснених місць ґрунтового дослідження Гаукрогера належить відсутність уваги до двоїстості базової інтенції та істотності антропологічної настанови в тексті «Правил».

Визнання ключового характеру антропологічної складової для філософування раннього Декарта знаходиться в центрі уваги дослідження Еверта Ван Ліувена, котрий в ході звертання до текстів «Правил» та «Дискурсії» справедливо звертає увагу на спільні моменти в обох працях - присутність та поширеність здорового глузду та майже повну ідентичність їх підзаголовків [20, р. 225, 227].

Автор виходить з визнання змістовної спадкоємності двох ранніх текстів Декарта та акцентує їх спільну проблему - вдосконалення природи людини, розв'язання якої, на його думку, в тексті «Правил» виглядає як вдосконалення ума людини за допомогою інтуїції, в тексті ж «Дискурсії» має вигляд відмови від інтуїції та зосередження уваги на конститутивній ролі живого особистісного досвіду.

Вагомим аргументом на користь тези щодо антропологічної спрямованості філософування раннього Декарта є справедливий висновок щодо автентичності тексту «Дискурсії» першого варіанту його назви, а саме - «проект всезагальної науки, котра може підняти нашу природу на більш високий щабель досконалості». При цьому слушно наголошується, що відмова від першої назви засмутила найближчих друзів мислителя - Гюйгенса та Мерсена [20, р.233]. Непереконливо в дослідженні Ліувена розставлені основні акценти стосовно амбівалентності позиції Декарта, оскільки він нехтує принциповою відмінністю її аспектів, наголошуючи на змістовній єдності задач науково знання та вдосконалення природи людини. Мова йде про розробку наукового методу як задачу «єдино-

сутнісну з вдосконалення природи людини» [20, р.238].

Нові можливості для подальшого прояснення проблематики статті надає ґрунтовна розвідка стосовно можливих варіантів перекладу та особливостей звучання оригінального тексту Картезія в контексті сучасної української мови, здійснена авторитетним українським дослідником професором Олегом Хомаю. Мова йде про публікацію, присвячену безпосередньо поняттю, котре посідає чільне місце в гносеології Картезія - поняттю *ingenium*'у. До числа найбільш істотних в контексті даного дослідження моментів належить та обставина, що саме означене поняття (як синонім індивідуального способу пізнання), а не якийсь надіндивідуальне начало є для Декарта синтезом всіх пізнавальних функцій людської душі. «Дійсно, у *Правилах* ... *ingenium* ототожнено з «чисто пізнавальною силою» (*vis cognoscens pure spiritualis*), що охоплює всю без винятку діяльність душі й супроводжує навіть роботу тих пізнавальних здатностей, які в *Правилах* Декарт вважав суто тілесними (*phantasia, memoria, imaginatio, sensus*). Особливість цієї сили у тому, що вона, як спільне тло, єднає всі пізнавальні функції...» [9, с.198]. Змістовно окреслюючи ключові імплікації *ingenium*'у та співвідносячи його з зі спорідненим *mens*, Хома справедливо акцентує пріоритетність його індивідуалізованої іпостасі, зауважуючи, що, по-перше, «...ранньому Декартовому вченню про душу був властивий певний номіналізм» [9, с.199], по-друге - «Декартів *ingenium* охоплює всю сферу *mens*, він і є, власне, умом, але у специфічному вимірі: як індивідуалізований, пов'язаний з тілом, з природними здібностями, талантами, схильностями тощо.» Істотно, що в понятті *mens* домінує інваріантне значення, в той час як *ingenium*'у - варіативне. «*Ingenium* може бути потужнішим чи слабшим, витонченішим чи пересічнішим, розвиненішим чи занедбанішим, більш чи менш удатним до чогось» [9, с.199].

Перш ніж перейти безпосередньо до тексту «Правил», доцільно привернути увагу до кількох більш пізніх свідчень Декарта на користь їх антропологічної спрямованості. Мова йде про текст «Дискурсії» та приватний лист, де він в першому випадку згадує про той метод, котрий відкрився в юності [15, АТ, VI, р. 3], в другому ж мова йде про істотність антропологічних мо-

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

тиву Декарта як один з чинників незавершеності тексту «Правил». Звертаючись до Мерсена 15 квітня 1630р., Декарт вказує на ключову роль проблеми засад належної поведінки людини як пріоритетну стосовно всіх інших проблем публікації: «Але про що я турбуюсь більш за все - та вірую, що це найбільш важливе, - так це про те, щоб дізнатися, чим мені необхідно керуватися в житті...» [15, АТ, X, р. 137]. Доцільно акцентувати увагу на той істотний факт, що формулювання даного питання супроводжується недвозначною характеристикою його як «нового проекту», що свідчить принаймні про те, що мова йде не про ту нову проблему, котра виникла в ході роботи над текстом, оскільки мова йде про нове тлумачення уже існуючої проблеми, котра постала в новому світлі.

Непересічну значимість для творчості Декарта проблеми, сформульованої в листі до Мерсена («...дізнатися, чим мені необхідно керуватися в житті...») підтверджує та важлива обставина, що означене формулювання як один з найбільш вагомих здобутків «Правил» неодноразово відтворюється на сторінках «Дискурсії» в позитивній і негативній формі. В позитивній формі мова йде про необхідність обрати шляхи, яким я маю слідувати [15, АТ, VI, р. 10]. В негативній - про необхідність позбутися дитинства, коли наставники керували нашими бажаннями, ... якби ми користувалися лише розумом [15, АТ, VI, р. 13].

Мова йде про спосіб осягнення за допомогою пізнання тих начал, котрі детермінують спосіб існування людини. Увиразнюючи своє бачення людської здатності пізнання як об'єкту філософії, котра уможливило осягнення істини та досягнення мудрості, Декарт повертається до глибоких прозрінь Платона та Аристотеля про подив як начало філософування. Інакше кажучи, саме здатність пізнання як процес осягнення істини є для Декарта першочерговим об'єктом уваги та подиву. «Насправді мені здається дивовижним, що багато хто з людей старанно досліджують властивості рослин, рух зірок, перетворення металів та предмети схожих дисциплін, але в той же час мало хто думає про здоровий глузд чи про цю всезагальну мудрість...» [15, АТ, X, р. 360]. Передумовою його змістовного окреслення є акцентування спадкоємності зі спадщиною Августина, котрий в ході експлікації своєрідності нового бачення

предмету філософії проголошує вихід на перший план людини. «Люди милуються високими шпилями гір, височенними хвилями моря, широкими річищами, крутими берегами океану і кругообігом зір, а не звертаючи уваги на себе! І не дивуються, що я можу говорити про всі речі, не маючи їх перед очима» [1, с.319].

В ході конкретизації питання про форми та характер процесу пізнання ми маємо справу з проявами амбівалентності базової інтенції філософування Декарта. Мова йде про два різновекторні варіанти відповіді на питання про принципи та засоби осягнення істини. В першому випадку основна увага зосереджена на питанні про пізнання світу самого по собі, в другому - про прояснення принципів людського існування. В тексті «Правил» їх відмінність ще досить невиразна, тобто окреслена пунктиром.

Домінування орієнтації філософування Декарта на досвід математичного пізнання, як і вплив платонівсько-аристотелівської традиції, значною мірою зумовили пріоритет настанови на деперсоналізацію, котра окреслюється в ході зумовлює бачення природи процесу пізнання як плода, котрий дозріває сам по собі (арифметика та геометрія) [15, АТ, X, р.373]. Істотно, що окреслюючи специфіку власного бачення методу філософії, орієнтованого на математику, Декарт вказує на доцільність виходу за межі усталеного її бачення (більше ніж загальноприйнята математика) та озвучує ідею розробки універсальної математики як науки про порядок та міру. В означеному контексті доречним виглядає заперечення конститутивної ролі особистості в процесі осягнення істини. «... неможливо додати до чистого світла розуму нічого, щоб його так чи інакше не затьмарило» [15, АТ, X, р.373]. Аналогічним чином заперечується конститутивна роль особистісного досвіду в процесі пізнання. «...розум ніколи не може бути введений в заблудження ніяким досвідом...» [15, АТ, X, р.423].

Конститутивною передумовою становлення Картезіанського методу є, як зауважує він сам, ті вроджені особистісні задатки, котрі уможливили його а саме - здатність знаходити розв'язання задач за допомогою власних зусиль Чинники означеної позиції зокрема пов'язані як з особливістю його власної духовної конституції: «Визнаю, що природна схильність мого ума така, що найбільше задоволення в моїх навчан-

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

нях завжди приходило не від прийняття аргументів інших, а від відкриття аргументів моїми власними зусиллями» [15, АТ, X, р.403]. І хоча він визнає право усіх людей звертатися до природного світла розуму, але водночас усвідомлює та визнає, що далеко не у всіх випадках можливо сподіватися на позитивний результат. Оскільки «...від природи не у всіх людей уми настільки схильні до дослідження речей власними силами», тобто - далеко не у всіх людей наявна здатність судження такої ж сили, як у нього [16, АТ, X, р.404].

Після прояснення начал пізнання, тобто визначення тієї нової системи координат, в якій має відбуватися процес пізнання істини, суб'єкту необхідно освоїтися в ній, тобто призвичаїтися до нових вимог та ідеалів з метою уникнення хибних шляхів. Окреслюючи свою позицію стосовно означеної проблеми, Декарт в десятому правилі вказує на доцільність формування звички до істини спочатку за допомогою більш легких речей з метою проникнення в сокровенну істину речей «Тому ми маємо вправлятися спочатку в більш легких речах, і перш за все методично, так щоб поступово звикати до наступних доступних і знайомих ніби граючись проникати в більш глибоку істину речей» [15, АТ, X, р.405]. Повертаючись до означеного моменту як надзвичайно важливого, він в кінці дванадцятого правила зазначає доцільність та належність особистісних зусиль та вправ з метою подальшого освоєння методу [15, АТ, X, р.430].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Августин Святий. Сповідь. / Августин Святий [Пер. з лат. Ю. Мушака]. – Київ : Основи, 1999. – 319 с.
2. Дмитриев, Т. А. Проблема методического сомнения в философии Рене Декарта / Т. А. Дмитриев. – Москва : ИФ РАН, 2007. – 231 с.
3. Кассирер, Э. Опыт о человеке: введение в философию человеческой культуры / Э. Кассирер // Проблема человека в западной философии. – Москва : Прогресс, 1988. – С. 3–30.
4. Маливский, А. Н. Антропологизация базового проекта Декарта в современной историко-философской литературе / А. Н. Маливский // Sententiae. – 2013. – Т. 28. – № 1. – С. 51–62.
5. Марйон, Ж.-Л. Яку метафізику містить метод? / Ж.-Л. Марйон // «Медитації» Декарта у дзеркалі сучасних тлумачень: Жан-Марі Бейсад, Жан-Люк Марйон, Кім Сан Он-Ван-Кун

Два означені варіанти прояви амбівалентності позиції Декарт в тексті «Правил» виходять з окремого, індивідуального Я, що з'ясовується з позицій більш пізнього тексту «Дискурсії» - в першому випадку мова йде про виокремлення надіндивідуального, об'єктивного виміру, в другому протилежна настанова, спрямована на турботу та культивування власного Я. Інакше кажучи, в першому випадку формою вираження настанови на об'єктивність є наука, в другому - етика.

Висновки

В ході огляду літератури окреслено основні варіанти тлумачення в дослідницькій літературі базової інтенції тексту «Правил» як амбівалентної. Проаналізовано проблемне поле філософування Декарта в тексті «Правил» як співіснування двох основних варіантів відповіді на виклики епохи, а саме - виклику на побудову об'єктивної картини світу та виклику на саморозбудову людини. В першому випадку детермінуючий вплив має досвід математичного пізнання, як і вплив платонівсько-аристотелівської традиції, в другому - персоналізм християнства. Обґрунтовано тезу про передуючість філософування Декарта в тексті «Правил» до задачі осмислення природи математичного пізнання побудови та продемонстровано домінуючий характер антропологічної інтенції, уточнено особливості амбівалентності базової інтенції.

[Пер. з фр. і лат.]. – Київ : Дух і Літера, 2014. – С. 67–92.

6. Маритен, Ж. Краткий очерк о существовании и существующем / Ж. Маритен // Проблема человека в западной философии. – Москва : Прогресс, 1988. – С. 229–260.
7. Рікер, П. Сам як інший. / П. Рікер [Пер. з фр.]. – 2-е вид-во. – Київ : Дух і літера, 2002. – 458 с.
8. Хайдеггер, М. Европейский нигилизм. Т. II / М. Хайдеггер. – Санкт-Петербург : Владимир Даль, 2007. – 130 с.
9. Хома, О. Ingenium і «дедуктивний метод» Декарта / О. Хома // Sententiae – 2010. – Т. 22. – № 1. – С. 192–207.
10. Хома, О. Історико-філософські стереотипи та сучасне прочитання Декартових «Медитацій» / Хома О. // «Медитації» Декарта у дзеркалі сучасних тлумачень: Жан-Марі Бейсад, Жан-Люк Марйон, Кім Сан Он-Ван-Кун

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

- [Пер. з фр. і лат.] – Київ : Дух і Літера, 2014. – С. 333–360.
11. Arendt, H. *The human condition* / H. Arendt. – Chicago : The University of Chicago Press, 1958. – 349 p.
 12. Clarke, D. M. *Descartes: A Biography* / D. M. Clarke – Chicago : Cambridge University Press, 2006. – 520 p. doi: 10.1017/cbo9780511498077.
 13. Cottingham, J. *Cartesian Reflections. Essays on Descartes's Philosophy* / J. Cottingham. – Oxford : Oxford UP, 2008. – 332 p.
 14. Cottingham, J. *A Descartes Dictionary* / J. Cottingham. – Oxford : Blackwell, 1993. – 200 p.
 15. Descartes, R. *Oeuvres completes in 11 vol.* / R. Descartes – Paris: Vrin, publiées par Ch. Adam et P. Tannery, 1996.
 16. Franco, A. B. *Descartes Theory of Passions* / A. B. Franco. – Pitsburg : University of Pittsburg, 2006. – 322 p.
 17. Gaukroger, S. *Descartes: An Intellectual Biography* / S. Gukroger. – Oxford : Oxford University Press, 1995. – 449 p. doi: 10.1093/0198237243.001.0001.
 18. Kraye, J. *Conception of moral philosophy. Volume II* / J. Kraye // *The Cambridge History of Seventeenth.* – Cambridge : Century Philosophy, 1998. – P.1279-1316.
 19. Latour, B. *An Inquiry into Modes of Existence: An Anthropology of the Moderns*, Catherine Porter / B. Latour, C. Porter. – Harvard : Harvard University Press, 2013. – 486 p. doi: 10.1086/679177.
 20. Van Leeuwen, E. *Method, Discourse and the Act of Knowing* / E. van Leeuwen // *Essays on the Philosophy and Science of René Descartes.* – Oxford : Oxford Scholarship, 1993. – P. 224–241. doi: 10.1093/acprof:oso/9780195075519.003.0015.
 21. Marion, J.-L. *Cartesian Question: method and metaphysics* / J.-L. Marion. – Chicago : The University of Chicago Press, 1999. – 215 p. doi: 10.1016/s0898-1221(99)90147-5.

А. Н. МАЛИВСКИЙ¹

¹Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна (г. Днепропетровск), эл. почта telepat-57@mail.ru, ORCID: 0000-0002-6923-5145

АНТРОПОЛОГИЧЕСКАЯ ИНТЕНЦИЯ ФИЛОСОФСТВОВАНИЯ РЕ- НЕ ДЕКАРТА И ЕЕ ПРОЯВЛЕНИЕ В ТЕКСТЕ «ПРАВИЛ»

Цель: исходя из понимания философии Нового времени как ответа на вызовы эпохи относительно построения объективной картины мира и самосозидания человека, проанализировать основные варианты оценки амбивалентности базовой интенции философствования Декарта в исследовательской литературе и уточнить характер двузначности. Обосновать доминирующий характер антропологической интенции в тексте «Правил для руководства разумом». **Новизна.** Уточнен характер амбивалентности базовой интенции тексту «Правил» как формы проявления двух основных, противоположно направленных запросов Нового часу, а именно - запроса на объективность научных знаний и запроса на антропологию как краеугольный камень философии. Автором статьи обосновано доминирование антропологической составляющей текста «Правил» над научными знаниями. **Выводы.** Очерчены основные проявления амбивалентности базовой установки философствования Декарта на построение объективной картины мира и самосозидание человека. Акцентировано детерминирующее влияние на процесс становления базовой интенции, во-первых, специфики опыта математического знания и платоновско-аристотелевская традиция философствования, во-вторых - персоналистической традиции христианства. В ходе обращения к тексту «Правил» Декарта аргументируется двузначность его базовой установки, уточнен ее характер и обосновано доминирование антропологической интенции.

Ключевые слова: антропология, редукционизм, амбивалентность, объективность, самосозидание человека.

А. М. MALIVSKYI¹

¹Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan (Dnipropetrovsk), e-mail telepat-57@mail.ru, ORCID: 0000-0002-6923-5145

ANTHROPOLOGICAL INTENTION OF PHILOSOPHIZING OF RENE DESCARTES AND ITS MANIFESTATION IN THE TEXT «THE RULES»

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

Purpose. Based on the understanding of The New Time philosophy as a response to the challenges of the era in relation to the construction of an objective picture of the world and the self-creation of man, to analyze the main options for evaluating the ambivalence of the basic intention of the philosophy of Descartes in the research literature and to clarify the nature of ambiguity. To justify the dominant nature of anthropological intention in the text of the «Rules for Guiding the Mind in Searching for the Truth». **Novelty.** The nature of the ambivalence of the basic intention of the text of the "Rules" is clarified as a form of two basic existences, opposite to the New Time, namely the query on the objectivity of scientific knowledge and inquiry in anthropology as a cornerstone of philosophy. The author of the article proves the domination of anthropological component of the text «The Rules» in front of scientific knowledge. **Conclusions.** The main manifestations of ambivalence of basic directivity of philosophizing of Rene Descartes to construction of an objective picture of the world and self-creation of person were described. The determining influence on the process of the establishment of basic intention of the specificity of the experience of mathematical knowledge and Plato's and Aristotle's tradition of philosophizing for the first, and of personal tradition of Christianity in the second place was emphasized. In the reference to the text «The Rules» of Descartes the ambiguity of the basic direction was argued, the nature and domination of the anthropological intention were justified.

Key words: anthropology, reductionism, ambivalence, objectivity, self-creation of person.

REFERENCES

1. Avhustyn Sviaty, Mushaka Yu. *Spovid* [Confession]. Kyiv, Osnovy Publ., 1999. 319 p.
2. Dmitriev T.A. *Problema metodicheskogo somneniya v filosofii Rene Dekarta* [The problem of methodical doubt in the philosophy of Rene Descartes]. Moscow, IF RAN Publ., 2007. 231 p.
3. Kassirer E. Opyt o cheloveke: vvedeniye v filosofiyu chelovecheskoy kultury [The experience on man: an introduction to philosophy of human culture]. *Problema cheloveka v zapadnoy filosofii* [The problem of man in Western philosophy]. Moscow, Progress Publ., 1988, pp. 3-30.
4. Malivskiy A.N. Antropologizatsiya bazovogo proekta Dekarta v sovremennoy istoriko-filosofskoy literature [Anthropologization of base project of Descartes in contemporary historical and philosophical literature]. *Sententiae*, 2013, vol. 28, no. 1, pp.51-62.
5. Marion Zh.-L. Yaku metafizyky mistyt metod? [What metaphysics contains a method?]. «*Medytatsii*» Dekarta u dzerkali suchasnykh tлумachen: Zhan-Mari Beisad, Zhan-Liuk Marion, Kim San On-Van-Kun ["Meditations" of Descartes in the mirror of modern interpretations: Jean-Marie Based, Jean-Luc Marion, Kim San On Van Kun]. Kyiv, Duh i litera Publ., 2014, pp. 67-92.
6. Mariten Zh. Kratkiy ocherk o sushchestvovanii i sushchestvuyushchem [A short essay about existence and existing]. *Problema cheloveka v zapadnoy filosofii* [The problem of man in Western philosophy]. Moscow, Progress Publ., 1988, pp. 229-260.
7. Riker P. *Sam yak inshyi* [Himself as a different]. Kyiv, Duh i litera Publ., 2002. 458 p.
8. Khaydegger M. *Yevropeyskiy nigilizm. T. II* [European nihilism. Vol. II]. Saint-Petersburg, Vladimir Dal Publ., 2007. 130 p.
9. Khoma O. Ingenium i «deduktyvnyi metod» Dekarta [Ingenium and "deductive method" of Descartes]. *Sententia*, 2010, vol. 22, no. 1, pp. 192-207.
10. Khoma O. Istoryko-filosofski stereotypy ta suchasne prochyttannia Dekartovykh «Medytatsii» [Historical and philosophical stereotypes and modern interpretation of the Cartesian "Meditation"]. «*Medytatsii*» Dekarta u dzerkali suchasnykh tлумachen: Zhan-Mari Beisad, Zhan-Liuk Marion, Kim San On-Van-Kun ["Meditations" of Descartes in the mirror of modern interpretations: Jean-Marie Based, Jean-Luc Marion, Kim San On Van Kun]. Kyiv, Duh i Litera Publ., 2014, pp. 333-360.
11. Arendt H. *The human condition*. Chicago, The University of Chicago Press Publ., 1958. 349 p.
12. Clarke D.M. *Descartes: A Biography*. Chicago, Cambridge University Press Publ., 2006. 520 p. doi: 10.1017/cbo9780511498077.
13. Cottingham J. *Cartesian Reflections. Essays on Descartes's Philosophy*. Oxford, Oxford UP Publ., 2008. 332 p.
14. Cottingham J. *A Descartes Dictionary*. Oxford, Blackwell Publ., 1993. 200 p.
15. Descartes R. *Oeuvres completes in 11 vol.* Paris, Vrin, publiées par Ch. Adam et P. Tannery Publ., 1996.
16. Franco A.B. *Descartes Theory of Passions*. Pitsburg, University of Pittsburg Publ., 2006. 322 p.
17. Gaukroger S. *Descartes: An Intellectual Biography*. Oxford, Oxford University Press Publ., 1995. 449 p. doi: 10.1093/0198237243.001.0001.
18. Kraye J. *Conception of moral philosophy. Volume II. The Cambridge History of Seventeenth.* Cambridge, Century Philosophy Publ., 1998, pp. 1279-1316.
19. Latour B. Poter C. *An Inquiry into Modes of Existence: An Anthropology of the Moderns*, Catherine Porter. Harvard, Harvard University Press Publ., 2013. 486 p. . doi: 10.1086/679177.

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

20. Van Leeuwen E. Method, Discourse and the Act of Knowing. Essays on the Philosophy and Science of René Descartes. Oxford, Oxford Scholarship Publ., 1993, pp. 224-241. doi: 10.1093/acprof:oso/9780195075519.003.0015.
21. Marion J.-L. Cartesian Question: method and metaphysics. Chicago, The University of Chicago Press Publ., 1999. 215 p. . doi: 10.1016/s0898-1221(99)90147-5.

Стаття рекомендована до публікації д. філ. н., проф. В. В. Хмілем (Україна)

Надійшла до редколегії 23.11.2015

Прийнята до друку 03.12.2015